

Спр.78. – 194 арк.

13. Там само. – Ф.348. – Оп.1. – Спр.39. – 182 арк.
14. ЦДІАК. – Ф.313. – Оп.2. – Спр.2466.
15. Там само. – Спр.2658.
16. Friedenstimme. – 1907. – №41.
17. ЦДІАК. – Ф.313. – Оп.2. – Спр.2868.
18. Павленко В. В. Болгари в Україні / В. В. Павленко // Енциклопедія історії України. – К., 2003. – Т.1. – С.329–330.
19. Рассвет. – 1882. – №6.
20. Исторический очерк Одессы: к столетнему юбилею со дня завоевания. – Одесса: типография Л. Нитче, 1889. – 52 с.
21. Отчет правления общества “Труд” для распространения ремесленных знаний между евреями в Одессе за время с 31–го июля 1864 по 1–е января 1867 года. – Одесса, 1867. – 32 с.
22. ЦДІАК. – Ф.442. – Оп.615. – Спр.268.
23. Там само. – Оп.620. – Спр.383.

References

1. Batsak M.I. Kulturno-osvitnii rozvytok hretskoi hromady Pivnichnoho Pryazov'ia v XIX st. – K., 1998. – 208 s.
2. Kulchytska O.V. Hromadski ta politychni orhanizatsii Pivdnia Ukrainy v kintsy XIX – na pochatku XX st. (na materialakh Khersonskoi hubernii) [Tekst]: dys... kand. ist. nauk: 07.00.01 / Kulchytska Olena Vasylivna; Mykolaivskiy derzh. humanitarniy un-t im. Petra Mohyly. – Mykolaiv, 2007. – 292 ark.
3. Seiko N. A. Dobrochynnist u sferi osvity Ukrainy (XIX – pochatok XX stolittia) [Tekst]: avtoref. dys... d-ra ped. nauk: 13.00.05 / Seiko Nataliia Andriivna; Luhanskyi natsionalnyi un-t im. Tarasa Shevchenka. – Luhansk, 2009. – 44 s.
4. Terent'eva N. A. Greki v Ukraine: jekonomicheskaja i kul'turno-prosvetitel'skaja dejatel'nost' (XVII–XX vv.) [Tekst] / N. A. Terent'eva; Nac. akad. nauk Ukrainy, In-t istorii Ukrainy. – K.: Akvilon-Press, 1999. – 351 s.
5. Tsentralnyi derzhavnyi istorychny arkhiv v m. Kyievi (dali – TsDIAK). – F.442. – Op.639. – Spr.797.
6. Tam samo. – Op.812. – Spr.159.
7. Tam samo. – Op.38. – Spr.881.
8. Obshhestvo rasprostraneniya prosveshhenija mezhdru evrejami v Rossii. Otchet Odesskogo otdelenija Obshhestva rasprostraneniya prosveshhenija mezhdru evrejami v Rossii za 1889–j i 1900–j gody. – Odessa: Tip. Tehnik, 1901. – 11 s.
9. Katerynoslavski hubernski vidomosti. – 1888. – №56.
10. Instytut rukopysu Natsionalnoi biblioteki Ukrainy im. V. I. Vernadskoho. – F.321. – Op.3. – Spr.1328.
11. Voskhod. – 1900. – №94.
12. Derzhavnyi arkhiv Kyivskoi oblasti. – F.10. – Op.1. – Spr.78. – 194 ark.
13. Tam samo. – F.348. – Op.1. – Spr.39. – 182 ark.
14. TsDIAK. – F.313. – Op.2. – Spr.2466.
15. Tam samo. – Spr.2658.
16. Friedenstimme. – 1907. – №41.
17. TsDIAK. – F.313. – Op.2. – Spr.2868.
18. Павленко В. В. Болгари в Україні / В. В. Павленко // Енциклопедія історії України. – К., 2003. – Т.1. – С.329–330.
19. Рассвет. – 1882. – №6.
20. Istoricheskij ocherk Odessy: k stoletnemu jubileju so dnja zavoevanija. – Odessa: tipografija L. Nitcha, 1889. – 52 s.
21. Otchet pravlenija obshhestva “Trud” dlja rasprostraneniya remeslennyh znanij mezhdru evrejami v Odessa za vremja s 31–go iulja 1864 po 1–e janvarja 1867 goda. – Odessa, 1867. – 32 s.
22. TsDIAK. – F.442. – Op.615. – Spr.268.
23. Tam samo. – Op.620. – Spr.383.

Boychuk Y. A., graduate student, National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kiev), boychuk2303@ukr.net

Associations of national minorities in cultural and educational space of Ukraine (60–90 years the IX)

The article is devoted to complex research of forming associations of ethnic minorities in cultural and educational sphere of Ukrainian lands in the Russian Empire in the late nineteenth century. Highlighted cultural activity and educational organizations of ethnic minorities, which was caused by the need to preserve identity, which marked a high level of consolidation compatriots. To display a consistent course of development of public initiative, the article used problem–chronological method, according to which the consideration of individual blocks of sequence took place according to their location in time. Based on a comprehensive analysis the activities of public associations of ethnic minorities and ways of cooperation with government organizations, revealed the essence of government policy in relation to

cultural and educational associations. It is proved that in the second half of the nineteenth century. Ethnic minorities associations in the cultural and educational sphere occupied important positions.

Keywords: national minorities, associations, cultural and educational organizations

Boychuk Y. A., aspirantka, Національний педагогічний університет ім. Драгоманова (Україна, Київ), boychuk2303@ukr.net

Общественные объединения национальных меньшинств в культурно–просветительном пространстве Украины (60–90–е годы IX в.)

Представлено комплексное исследование формирования общественных объединений этнических меньшинств в культурно–просветительной сфере на украинских землях в составе Российской империи во второй половине XIX в. Отражена деятельность культурно–просветительных организаций этнических меньшинств, что было вызвано необходимостью сохранения самобытности, которое отмечилось высоким уровнем консолидации соотечественников. Для просмотра последовательного развития хода общественной инициативы, в статье использовался проблемно–хронологический метод, согласно которому рассмотрение отдельных блоков вопросов происходил в соответствии с последовательностью их размещения во времени. На основе комплексного анализа определены направления деятельности общественных объединений этнических меньшинств и пути взаимодействия организаций с органами власти, обнаружена сущность государственной политики по отношению к культурно–просветительным объединениям. Доказано, что во второй половине XIX в. общественные объединения этнических меньшинств в культурно–просветительной сфере занимали весомые позиции.

Ключевые слова: национальные меньшинства, общественные объединения, культурно–просветительские организации.

* * *

УДК 94(477.83/.86):821.161.2“1880/1914”

Королько А. З.

кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України, ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника” (Україна, Івано–Франківськ), korolko_andr@ukr.net

Лесь Мартович і український радикальний рух в Галичині (кінець XIX – початок XX ст.)

Досліджено участь Лєся Мартовича в діяльності Української радикальної партії в Галичині. Проаналізовано особливості формування його світогляду та становлення суспільно–політичних поглядів. Показано його роль в процесі організаційного становлення радикальної партії впродовж досліджуваного періоду. Основну увагу звернуто на партійно–політичну та публіцистичну діяльність, взаємодії з іншими членами УРП. Розкрито його співпрацю з партійними органами, участь у передвиборчих кампаніях до Державної ради (австрійського парламенту) та Галицького крайового сейму, які відбувалися на теренах краю. Розглянуто основні напрямки практичної діяльності Л. Мартовича в УРП на початку XX ст.

Ключові слова: Лєсь Мартович, Українська радикальна партія, радикали, Галичина, віче, “Покутська трійця”, “Народна Воля”.

У 1870–1880–х рр. в Галичині набув поширення український радикальний рух, що спричинив появу у жовтні 1890 р. першої української політичної партії європейського зразка – Русько–української радикальної партії (далі – РУРП, що на межі XIX–XX ст. була перейменована на Українську радикальну партію, УРП). З історією радикальної партії пов’язана діяльність члена “Покутської трійці”, відомого українського письменника Лєся Мартовича (1871–1916).

У переважній більшості науковці лише фрагментарно та епізодично торкалися окресленої проблеми, здебільшого під час характеристики літературної спадщини письменника. Окремі аспекти участі Лєся Мартовича в діяльності радикальної партії знайшли відображення в працях українських істориків, літературознавців і краєзнавців Ю. Гаморака [5], В. Лесина [25], Ф. Погребенника [49], Р. Горака [6], Г. Марчук [43; 44], Я. Грицака [7; 8], О. Аркуші [1], М.

Гуйванюка [9; 10], В. Харитона [66], О. Кравченюка [23] та ін.

Значний фактологічний матеріал почерпнуто з Центрального державного історичного архіву України (м. Львів), де у ф. 663 “Павлик Михайло – український письменник і громадський діяч” зберігається його листування з відомими громадсько–політичними і культурно–просвітницькими діячами, зокрема з Л. Мартовичем. Цінність становлять також збережені у фонді протоколи засідань Української радикальної партії, списки членів, проект програми, оповістки і виклики на засідання та інші матеріали про діяльність партії протягом 1894–1914 рр., де отримуємо повідомлення про партійно–політичну діяльність українського письменника [68; 69; 70].

Частина інформації з досліджуваної проблеми почерпнули з радикальних періодичних часописів “Народ” (1890–1895), “Хлібороб” (1891–1895) і “Громадський голос” (“Новий Громадський голос”; 1895–1914, з перервами), а також з газет національно–демократичного спрямування “Діло”, “Батьківщина”, “Свобода”. На їх сторінках друкувалася інформація про громадсько–політичну діяльність Леся Мартовича, його участь в народних вічах, зборах, передвиборчих агітаціях, роботі з’їздів РУРП (УРП) тощо.

Ще один корпус первинних джерел становить мемуарна література. Серед праць такого характеру слід виокремити свідчення очевидців тогочасних подій: Василя Стефаніка [61; 62]; Василя Равлюка [17; 54]; В’ячеслава Будзиновського [2]; доньок одного з лідерів радикального руху Северина Даниловича Іванни і Євгенії [28]; Володимира Кобринського [19]; Миколи Фірманюка [18]; Андрія Мохорука [45]. У цих спогадах розглядається громадсько–політична діяльність Л. Мартовича, його взаємини з лідерами РУРП І. Франком, М. Павликом, а також з В. Стефаніком. До цих джерел слід підходити обережно, адже трапляються неточності, які слід через аналіз наявних архівних джерел з цієї проблеми порівнювати, корегувати.

При висвітленні досліджуваної проблеми залучили газетні і журнальні замітки про лідерів радикального руху на Покутті І. Сандуляка, Г. Запаринюка, С. Даниловича, М. Павлика, зібрані галицьким бібліографом І. Левицьким наприкінці XIX – початку XX ст. [29; 30; 31; 32]. Зазначені діячі мали безпосереднє відношення до становлення Л. Мартовича як партійно–політичного світогляду.

Мета статті – висвітлити місце і роль Леся Мартовича в організації українського радикального руху в Галичині наприкінці XIX – на початку XX ст. Досягнення мети передбачає вирішення таких завдань: проаналізувати особливості формування світогляду та становлення суспільно–політичних поглядів українського письменника; звернути увагу на партійно–політичну та публіцистичну діяльність, його взаємовідносини з іншими радикальними діячами; розкрити співпрацю Л. Мартовича з партійними органами, участь у передвиборчих кампаніях до Державної ради (австрійського парламенту) та Галицького крайового сейму, які відбувалися на теренах краю; розглянути основні напрямки практичної

діяльності українського письменника в УРП на початку XX ст.

Формування світогляду та становлення суспільно–політичних поглядів Леся Мартовича припало на період кінця 1880–х – першої половини 1890–х рр. Зауважимо, що в той період український національний рух у Галичині був представлений народовською, русофільською та радикальною (соціалістичною) течіями. Остання виникла в другій половині 1870–х рр. під ідейним впливом М. Драгоманова та західноєвропейських поступових ідей. Радикали, ядро яких становила молодь, одразу ж виступили з різкою критикою існуючого ладу та діяльності старшого покоління народовців і русофілів [26, с. 431, 432].

Леся Мартович здобув початкову освіту під керівництвом учителя Л. Козанкевича у рідній школі с. Торговиця та сусіднього села Топорівці Городенківського повіту [5, с. V–VI]. Визначальний вплив на формування його світогляду мали студентські роки. Кінець 1880–х рр. в Австро–Угорській імперії ознаменувався активним поширенням соціалістичних ідей. Кристалізація його соціалістичних поглядів відбулася під час навчання в Коломийській гімназії. Там у 1887 р. виник таємний соціалістичний гурток (Юрій Гаморак стверджував, що цей гурток заснований у 1886 р. [5, с. IX]). Серед його активних членів були члени “Покутської трійці” Василь Стефанік і Леся Мартович. У таємному гуртку місцеві гімназисти пропагували радикальні погляди, комплектувалася література соціалістичними творами І. Франка, М. Драгоманова, українських та польських авторів, вивчення яких не було передбачено навчальною програмою.

Гімназисти відзначали шевченківські свята, поглиблювали свої знання з історії рідного краю. Відомий український громадський діяч і музеєзнавець Володимир Кобринський згадував, що В. Стефанік неодноразово приходив в гості до Л. Мартовича, обидва захоплювалися читанням “Кобзаря” Т. Шевченка, якого в Коломії було важко знайти, до того ж місцева австрійська влада забороняла його розповсюджувати: “Після оповідань Стефаніка в цілім Львові було тоді в р. 1885 лиш “п’ять” “Кобзарів”, а в Коломії був тоді лиш один “Кобзар” у Стефаніка” [19, арк. 1–2]. Один з членів таємного гуртка Василь Равлюк так описав записну книжечку Л. Мартовича, яку одержав у подарунок від їх власника: “На першій сторінці старанним письмом написаний чотиривірш Шевченка “І день іде, і ніч іде...”, на другій сторінці молитва поета “Царів, кривавих шинкарів”, на третій “Світе тихий, краю милий” аж до слів “Панувала і я колись на широкім світі”, далі йшло “Посланіє” та “Кавказ”. В тім часі не було ще видання творів Шевченка і Галичині, тільки як рідкість, неповне празьке видання з 1867 р. Тому то більш патріотичні поезії Шевченка кружляли у відписах між учнями, що виучували їх напам’ять [...]” [5, с. X].

Василь Стефанік і Леся Мартович пішли на беззастережну службу новим ідеям, проголошеним І. Франком [54, с. 109–110]. В. Стефанік писав у листі до Ольги Гаморак (1899 р.), що радикальна течія “брала в кліщі молоду душу й батогами гнала її в біт”, а гімназія “крім формального навчання й ворожого наставлення до нас, учнів–українців, нічого нам не давала. (Тому)

виникла потреба заснувати таємне товариство, яке доповнювало б школу і дало б змогу молодим хлопцям знайти своє місце серед тодішніх невідрадних обставин” [23, с. 432].

У ході канікул другої половини 1880–х рр. молоді люди збирали по селах колядки, щедрівки, гаївки, весільні і любовні пісні, історичні думки, казки, приказки [5, с. XI–XII]. Лесь Мартович спеціалізувався на збиранні “масного” фольклору – на збиранні сороміцьких пісень. Зібрані ним приказки та прислів’я частково використав Каменяр у збірнику “Галицько–руські народні приповідки”. У передмові до першого тому він зазначив, що для даної праці була використана “збірочка приказок із Русова та інших сіл Снятинського повіта, зібрана Лесем Мартовичем” [6, с. 22]. Рання літературна творчість письменника включає в себе також написання поезій патріотично–політичного забарвлення. У другій половині 1880–х рр. він написав невеликий вірш “До русинів–галичан”, де автор іронічно висміює тогочасне галицьке москвофільство [6, с. XI].

Наприкінці 1880–х рр. розпочався якісно новий етап у розвитку радикальної течії. Так, з 1 січня 1890 р. у Львові під редакцією І. Франка й М. Павлика та при матеріальній допомозі наддніпрянських українців почав видаватися часопис “Народ” [13, с. 169]. У вступній статті редакція, заявляючи про бажання “причинитися до вироблення між Русинами міцних основ солідарности [...]”, зазначила, що “за підвалину всяких заходів... маємо того, хто нас усіх своєю кєрвавицею згадував – народ, простих робітних людей” [3, с. 1]. Як орган РУРП двотижневик ставив своїм завданням “ширити серед народа й інтелігенції всесвітні поступові думки [...] розбирати й критикувати наш сучасний суспільний устрій [...] жите й розвій нашої суспільности”. Він значною мірою спричинився до закладання основ національного і соціального визвольного світогляду народу, вказуючи реальний напрям українського масового руху [58, с. 57]. Лесь Мартович був радий виходу радикального часопису, адже в листі до М. Павлика від 5 березня 1890 р. писав: “Я не дістав 4–того числа “Народа” ні 5–о... Тож прошу пришліть мені його борзо... Утішені звісткою за вашу газету” [70, арк. 67зв].

Другого лютого 1889 р. чернівецька газета “Буковина” опублікувала перший допис Лєся Мартовича “Із Снятинщини”, а 1 лютого 1890 р. часопис “Народ” друкує його кореспонденцію під криптонімом “Л. М.” “Що дієся й говориться по наших читальнях у Снятинщині” [24]. Зупинимось детальніше на аналізі цієї замітки покотського письменника, адже автор подає напрямки роботи радикалів в українському селянському середовищі, характеризує діяльність радикальних діячів краю.

Лесь Мартович звернув увагу на створення і практичну діяльність народних читальень, метою яких мало стати піднесення життєвого та освітнього рівня українців. Звичайно, вони мали стати ідеологічною опорою радикалів. Лесь Мартович відзначив, що 23 грудня 1889 р. створена народна читальня в с. Іллінці, а 26 грудня в с. Ганьківці і с. Задубрівці Снятинського повіту селяни організували вечорниці. На відкритті читальні в с. Ганьківці письменник виголосив промову,

вказавши, що народ має гуртуватися навколо таких культурно–освітніх закладів, бо “із зміною життєвих форм мусять змінитися також форми боротьби” українства краю [5, с. XV].

На цих зібраннях виступала низка відомих радикальних діячів Покуття. Автор виокремив запальні виступи селянина з с. Вовчківці Снятинського повіту Грицька Запаринюка (Запаренюка), який “показував зібраним людям дуже ясно бо все на прикладах, чим є стан селянський у порівнянню до дармоїдів та ошуканців” [24, с. 20–21]. Завершував усі свої виступи цей радикальний діяч наведенням цікавих народних бувальщин, казок. Жителі Снятинщини високо цїнили діяльність Г. Запаринюка. “Календар товариства “Просвіта” на рік 1892” стверджував, що він вів активну антиалкогольну боротьбу у своєму селі, з цього приводу особливо недолюбливав євреїв, які утримували корчми. Одного разу в 1875 р. Гриць Запаринюк повів кількох жителів с. Вовчківці на відкриття товариства тверезості в с. Карлів Снятинського повіту (нині с. Прутівка Снятинського району Івано–Франківської області). Повернувшись у рідне село, намовляв односельчан, щоб відреклись горівки. У 1887 р. його заходами засновано в Вовчківцях народну читальню, а у 1889 р. – чотири українські крамниці [20, с. 133; 31, арк. Ззв, 4, 4зв].

Лесь Мартович звернув увагу на цікаві виступи на цих народних зібраннях селянина з с. Карлів Івана Сандуляка, який говорив, щоб в народні читальні вписувалися також українські жінки, зважаючи на те, що значна кількість чоловіків спивається по селах. Автор стверджував, що до поради цього радикального діяча прислухалися жителі с. Ганьківці, бо після “вечорниць” вписалося 140 людей, з них багато жінок [24, с. 21].

Зауважимо, що Іван Сандуляк дещо пізніше після радикального віча у м. Снятин 27 лютого 1892 р. заприязнився з Іваном Франком. Каменяру сподобалася оповідь карлівського селянина про те, що екекутор забрав останній кожух від однієї бідної сім’ї, тому що вона не могла сплатити податків [32, арк. 4, 4зв, 5]. Це так схвилювало Івана Франка, що він написав оповідання “Історія кожуха”, вперше опублікувавши його в часописі “Хлібороб” і назвавши його іронічно “сучасною казкою” [50, с. 116; 64; 65]. Згадував Іван Франко активного діяча радикального руху у вірші “Вандрівка русина з Бідою”, написаному в 1892 р.: поряд з іншими радикалами Іван Сандуляк намагається визволити народ з біди. Коли русин і Біда приїхали в Коломию, то остання попросила русина об’їздити “те місто кляте”, бо тут її “із’їдять радикали” [63, с. 126].

Згадав Лесь Мартович і про іншого селянина–радикала з с. Вовчківці Снятинського повіту Василя Чернявського, який у своєму виступі зупинився на нагальній проблемі створення народних читальень як культурно–освітніх центрів українського селянства краю: “Братя! [...] ми, сторонські (чужі – А. К.) та не прийшлих до вас ні пити ні йїсти, а лиш [...] аби враз із вами погадати над наших бїдов. Бо, поміркуйте собі, до кого би я міг у вашім селі знайти, якби не читальня? Тож видите, що читальня важне діло, бо в нїй можуть люде з усіх сторін сходитися тай так ураз не одно лихо можуть відогнати” [24, с. 21]. Через два роки, на снятинському вічі 27 лютого 1892 р., В. Чернявський

розкритикував ретроградні погляди учителів Покуття стосовно навчання дітей з селянського середовища, оскільки педагоги краю принизливо оцінюють їхню здобуту освіту: “мужика як вивчиш, то сокотися его (стережися) гірше як 100 вовків” [51, с. 68].

Найбільшим відомим радикальним діячем, який виступав у с. Задубрівці Снятинського повіту, був адвокат з м. Коломия Северин Данилович. Він зупинився на характеристиці знедоленості українського селянства краю, вказавши, що у Європі, зокрема в Ірландії, населення значно краще живе. А тому народні читальні, які створюються по селах Покуття, мають стати своєрідним містком оборони громадянських прав українського селянства [24, с. 21].

Лесь Мартович резюмував, вказуючи, що на усіх цих зібраннях, де виступали радикали, приміщення були битком набиті: “Видко, що нарід будиться; а чи его до сего біда спонукує чи що інше, то то вже річ меншої ваги, доста того, що нарід починає захожуватися коло поліпшення своєї долі” [24, с. 21–22]. Відзначимо, що на базі новостворених народних читалень протягом 1890–х рр. під впливом радикалів на Покутті почали створюватися товариства “Народні спілки”, мета яких полягала в піднесенні життєвого та освітнього рівня українців. Їхній статут передбачав досить широкий спектр діяльності. Зокрема: “[...] закладання читалень, бібліотек, кас ощадності і позичкових, улекшуване без цілей заробіткових, набуване доброго насіння, машин, приладів господарських, закладане шкіл рільничих, устроюване відчитів і практичних демонстрацій рільничо–промислових, научних і забавних видаване популярних часописів і книжок неполітичного змісту [...]” [67, арк. 4], також наголошувалося на антиклерикальному характері товариств [11, с. 63; 21].

Після розгрому коломийського гуртка у 1890 р. В. Стефанік і Л. Мартович були виключені з місцевої гімназії [27; 61, с. 27]. Обидва українські письменники переходять у Дрогобицьку гімназію (1890 р.), де зближуються з І. Франком, проймаються глибоким почуттям поваги до нього і все наступне життя намагаються бути бодай трохи подібним до старшого товариша і широкого порадника в літературних та громадських справах [17, арк. 3; 44, с. 23]. Очевидно, що в Дрогобицькій гімназії новоприбулі В. Стефанік та Л. Мартович також заснували таємний гурток при якому існувала таємна бібліотека. Взагалі, співпраця обох членів “Покутської трійці” тривала не один рік, – це дозволило приятелю, громадському діячу і адвокату М. Фірманюку говорити про те, що український письменник–новеліст йшов вслід за життєвими позиціями Л. Мартовича і був його “невідступним товаришем” [18, арк. 2].

Лесь Мартович вів редакційну роботу в українських радикальних часописах. У 1894–1895 рр. був співробітником коломийського часопису “Хлібороб”, редагуючи статті дописувачів [70, арк. 70, 71, 71зв, 72зв]. 7 листопада 1897 р. на засіданні “головного заряду” РУРП у Львові було прийнято рішення, що з 15 листопада редагування радикального часопису “Громадський голос” перебирає на себе Л. Мартович, оскільки через хворобу І. Франко не зміг виконувати обов’язки відповідального редактора, а М. Павлик змушений на деякий час від’їхати зі Львова [68, арк. 4;

5, с. XVIII]. Дослідник творчості українського письменника Федір Погребенник зауважив, що він працював у важких умовах: отримував мізерну платню – 30 золотих ринських щомісячно. Щоправда, жив у редакційній кімнаті, яку надали йому безкоштовно [49, с. 39]. Це був складний час для “Громадського голосу”: в радикальній партії точилися внутрішні суперечки – “від радикальної партії відступили. Осталися із Львова всего три людини: П(авлик), Л(озинський) і М(артович). Годі було працювати” [68, арк. 4]. Однак на засіданні керівного проводу партії 12 лютого 1898 р. за вказівкою Л. Мартовича був прийнятий новий план редакційної політики часопису, за яким дозволено друкувати статті тільки про позитивні кроки діяльності депутатів від РУРП в австрійському парламенті й Галицькому крайовому сеймі [68, арк. 9].

Лесь Мартович брав активну участь у виборах до австрійського парламенту 1891 р. на підтримку двох кандидатів від радикальної партії: по Городенківському округу Теофіла Окуневського, а по округу Коломия – Косів – Снятин – Северина Даниловича [5, с. XVI; 6, с. 76–77]. Письменник долучився до організації вічового руху початку 1890–х рр. на підтримку РУРП на Покутті. 15 серпня 1892 р. він взяв участь у нараді керівників радикальної партії, що відбулася в Коломиї. На ній прийнято ухвалу: прихильники РУРП мають виступати “яко радикальна селянська партія, солідарно і безбоязно, в обороні прав людських і горожанських і в здобуванню чим раз більшої свободи і гаразду” [29; 56]. Ця нарада фактично заклала підвалини для заснування радикального політичного товариства “Народна воля”, яке буде утворене наступного 1893 р. [22]. Також підготовлена святкова адреса М. Драгоманову, під яким підписався Л. Мартович: “[...] Конституційний збір організації радикальної партії серед селян поздоровляє Вас, яко першого поборника радикального думок і першого і неумомимого робітника для поступу нашого народа” [52]. На другому загальнокрайовому радикальному вічі в м. Коломия 30 травня 1893 р. він був обраний секретарем віча [12, с. 70]; у справі виборчого законодавства Лесь Мартович виступив з промовою про політичні порядки в Швейцарії і їх можливого застосування у Східній Галичині в ході виборів до Державної Ради і Галицького крайового сейму [46, с. 116]. Трьома тижнями пізніше взяв участь у роботі радикального селянського віча, яке відбулось у м. Снятині 18 червня 1893 р. На ньому розглядалися два основні питання щодо впровадження загального виборчого права і реформування громадського самоврядування. Український письменник виступив з промовою, порівнявши систему виборчого законодавства Австро–Угорської імперії з іншими країнами Західної Європи, також проаналізував конституцію Швейцарії, де на той час жителям країни надавали найкращі громадянські свободи [55].

Лесь Мартович, ймовірно, взяв участь у “довірочних зборах видніших членів партії радикальної з Покуття”, які відбулися 4 листопада 1894 р. у м. Коломиї. Про це свідчить його лист до М. Павлика від 28 жовтня, в якому він поінформував про скликання під орудою політичного товариства “Народна воля” народного віча, який мав характер партійних зборів. Заодно письменник просив прибути заступника голови РУРП на загальні

партійні збори в м. Снятин [70, арк. 69]. На партійному зібранні в м. Коломиї явилось кілька представників інтелігенції і понад 100 селян–радикалів [60, с. 181]. Вирішувались питання визначення кандидатів у депутати до Галицького крайового сейму від РУРП. Контроль над розгортанням виборчої кампанії на Покутті мала здійснювати “Народна воля”; у разі перемоги кандидатів–радикалів на Покутті, її представники в Галицькому сеймі повинні виконувати вказівки даної організації. Постановлено також для порозуміння визначення кандидатів усіх осередків на місцях скликати загальні збори РУРП у Львові. Партійні збори завершилися урочистим прощанням з редактором коломиїських радикальних часописів “Народ” і “Хлібороб” Михайлом Павликом, котрий переїжджав на постійне місце проживання у м. Львів: “Тра було видіти, як селяне щиро, по товариски прощали з жалем свого товариша Павлика, котрого дім був для всіх селян в день і в ночі отворений, де они заходили в кождий час, як до своєї хати поучитися і покріпити на дусі! При тім вручили селяне тов. Павликови на памятку адресу “від товаришів покуцких радикалів” з підписами” [14].

У грудні 1894 р. Л. Мартович, представляючи Снятинський повіт, поряд з В. Стефаніком та іншими радикалами взяв участь у позачерговому з’їзді РУРП, який відбувся у м. Львові [68, арк. 262]. Провідною темою зборів стало питання зміни програми РУРП та відповідно реорганізації радикальної партії. У зв’язку з відсутністю значної кількості членів партії, в тому числі й “молодих радикалів” з’їзд закінчився безрезультатно [8, с. 90].

За дорученням РУРП Лесь Мартович вів агітаційну роботу в передвиборчій кампанії 1897 р. до австрійського парламенту на території Покуття і Галицької Гуцульщини. Організував віча і збори селян. На його думку, найбільшу підтримку серед українського населення Косівського, Кутського і Жаб’ївського судового повіту мав український адвокат Северин Данилович. У листі до М. Павлика Л. Мартович вважав невірним кроком внести кандидатуру К. Трильовського від РУРП по Коломиїському виборчому окрузі, оскільки його зовсім не знали виборці Городенківського і Косівського повітів, на Коломиїщині він мав теж невелику підтримку. До IV курії значно більше шансів мав потрапити до австрійського парламенту С. Данилович, ніж К. Трильовський [70, арк. 80, 80зв, 81, 81зв]. До речі, 19 грудня 1896 р. у Коломиї С. Данилович разом із Т. Окуневським та І. Франком були присутні на вічі, яке було організоване товариством “Народна воля” [53]. Наприкінці віча було ухвалено пропозицію С. Даниловича, яка стосувалася парламентських виборів, призначених на початок 1897 р. Суть вимоги зводилася до того, щоб у Коломиїському виборчому окрузі до IV і V курії були виставлені лише кандидати від РУРП [53, с. 2]. Таку думку С. Данилович повторно виклав у листі до М. Павлика від 22 лютого 1897 р. [69, арк. 80, 80зв].

Між Л. Мартовичем і С. Даниловичем у другій половині 1890–х рр. зав’язалися дружні відносини. Протягом 1896–1897 рр. письменник працював в адвокатській канцелярії С. Даниловича [5, с. XVIII]. Рукою Л. Мартовича написаний лист останнього до М.

Павлика від 9 липня 1897 р., в якому роз’яснювалося, що потрібно видати працю С. Даниловича “Пояснене програми русько–української радикальної партії” (в листі не вказується назва програмного документу. – А. К.), котра, як і стаття І. Франка “Радікали і радикалізм” (Львів, 1896), була фактично коментарем до програми РУРП, прийнятої на IV з’їзді партії в 1895 р. [71, с. 217, 218; 72, с. 93]. Після того як 7 листопада 1897 р. на засіданні “головного заряду” РУРП прийнято рішення про редагування Л. Мартовичем “Громадського голосу”, С. Данилович за роботу в часописі щомісячно оплачував письменнику 10 золотих ринських [68, арк. 4]. Лесь Мартович взяв участь у VI з’їзді РУРП, який відбувся 21–23 вересня 1897 р. у м. Львові. Його поряд з С. Даниловичем (голова), М. Павликом (заступник голови) та ще 15 членів обрали до керівного проводу партії [68, арк. 1]. 11 грудня 1897 р. у м. Львові він на засіданні головного осередку РУРП доповів про свою поїздку 7 грудня до м. Коломиї, де за сприяння місцевого товариства “Народна воля” відбулися народні збори, на якому одногосно висловили довір’я депутату австрійського парламенту Т. Окуневському [59]. Також виступив проти Р. Яросевича, який поширював соціал–демократичні ідеї в партії [68, арк. 63в]. На засіданні проводу партії від 22 січня 1898 р. повідомив про своє перебування 19 січня на зборах у с. Настасові і Купчинцях Тернопільського повіту і заснування там нових осередків РУРП [6, арк. 83в].

У 1898 р. письменник очолював керівництво Снятинського відділення РУРП. Однак він не зміг взяти участь у роботі VII з’їзду РУРП, який відбувся у м. Львові 30 жовтня 1898 р., про що завчасно, 23 вересня, повідомив заступника голови партії М. Павлика [70, арк. 75зв]. Серед 41 зареєстрованих учасників партії була два інші представники Снятинського відділення РУРП – Ю. Лутчак та І. Сандуляк [68, арк. 14, 14зв]. Лесь Мартович не брав участі і у VIII з’їзді РУРП у грудні 1899 р., Снятинщину на партійному форумі представляв його товариш Семен Зінкевич [68, арк. 163].

У 1900 р. Л. Мартович переїхав на Львівщину в м. Городок (В’ячеслав Будзиновський стверджував, що письменник перебрався до цього міста у 1899 р., обійнявши посаду адвокатського помічника [2, с. 320]) [66, с. 43–44]. Український письменник взяв участь у роботі радикального віча, який скликав керівний осередок УРП 6 жовтня 1900 р. у м. Львові. Він передував проведенню XI з’їзду УРП, який розпочав роботу 7 жовтня 1900 р. На вічі прийнято рішення утворити т.зв. “хлопський виборчий комітет”, до складу якого увійшов Л. Мартович. Цей комітет мав контролювати ведення передвиборчої агітації українських радикалів, висуваючи достойних кандидатів від УРП до Державної Ради і Галицького крайового сейму [47]. На наступних XII і XVI з’їздах УРП, які відбулися у Львові відповідно 15 грудня 1901 р. і 4 грудня 1905 р., Леся Мартовича обрали до головного осередку партії [15, с. 223; 16; 5, с. XXIV].

Лесь Мартович підписався під “Відозвою до наших селян–виборців!” у квітні 1911 р. після розпуску австрійською імперською владою Державної Ради. Нові вибори до найвищої законодавчої гілки Австро–Угорської імперії були призначені через два місяці в

червні 1911 р. У відозві наголошувалося, що в наступній каденції австрійського парламенту має бути обраними чимраз більше кандидатів від УРП. Під зверненням також підписались Л. Бачинський, К. Трильовський, С. Данилович, В. Стефаник, І. Макух, М. Павлик, П. Думка, І. Сандуляк, М. Олійник, М. Яцків [4].

Провід УРП 15 квітня 1911 р. прийняв рішення, що в ході нові виборчої кампанії до Державної Ради Лесь Мартович балотуватиметься у виборчому окрузі 64 (Львів, Винники, Щирець Городок) [57]. Однак український письменник зняв свою кандидатуру на користь інших українських кандидатів – націонал-демократа о. Йосифа Фолиса і соціал-демократа Миколи Ганкевича [48, с. 2; 5, с. XXV]. Зауважимо, що попри активну партійно-політичну діяльність, Л. Мартович на організованих ним народних зібраннях ніколи не був добрим промовцем. Ю. Гаморак відзначав, що на відміну від його побратимів ще з гімназійної лавки В. Стефаника, який вмів поетично імпровізувати під час виступів, та Л. Бачинського, котрий вважався найталановитішим оратором Західної України, Л. Мартович у своїх публічних виступах був надто серйозним і сухим. Тому, на думку дослідника, це було одною з головних причин, чому письменник не здобув високої політичної кар'єри [5, с. XVII].

Лесею Мартовичу належить розгорнута критична стаття “Реформа подружного закону”. Автор вважав, що слід впровадити в життя реформу цивільного законодавства, зокрема в сфері шлюбних відносин. На думку радикального діяча, проти цієї реформи виступала клерикальна громадськість, як в центрі імперії, так і на місцях, передусім греко-католицьке духовенство. Автор вказував на недоліки негативного впливу католицької церкви стосовно впорядкування подружного законодавства, доводить корисність цивільного шлюбу [39; 40].

Разом з К. Трильовським і В. Стефаником він засновував перші покутські “Січі”. Збереглися спогади про те, що Л. Мартович виголосив промову при відкритті “Січі” в с. Топорівці на Городенківщині [45]. Письменник співпрацював з селянами-січовиками Львівщини під час аграрних страйків, де організовував безплатну адвокатську допомогу страйкуючим, захищав їх від переслідувань владних структур [10, с. 145–146]. У 1905 р. провів парцеляцію поміщицького маєтку в с. Орелець Снятинського повіту [6, с. 127].

Лесь Мартович друкував свої новели і оповідання в українському радикальному часописі “Громадський голос” і календарі “Запорожець”: “Хитрий Панько” [42], “На торзі” [37], “Квіт на п'ятку” [35; 36], “Ось–поси мое!” [38; 70, арк. 77зв, 78], “Війт” [33], “Смертельна справа” [41], “За громаду” [34].

Отже, центром продукування радикальних ідей на території краю стала Коломийська гімназія, активними учнями якої стали представники “Покутської трійці” – Василь Стефаник і Лесь Мартович. Місцеві гімназисти створили таємнийгурток, де зачитували реферати і поезії Т. Шевченка, пропагували соціалістичні твори М. Драгоманова та І. Франка. Початок 1890–х рр. став новим етапом у розгортанні радикального руху в Східній Галичині. З появою першої української політичної партії європейського зразка – РУРП – Лесь

Мартович включився у вир партійно-політичного життя. Його практична робота зводилася до таких форм: створення і розгортання роботи народних читалень; участь у роботі з'їздів РУРП (УРП), радикальних народних віч, діяльності політичного товариства “Народна воля”; агітація на підтримку членів РУРП (УРП) під час виборів до австрійського парламенту і Галицького крайового сейму; редагування українського радикального часопису “Громадський голос”, друкування критичних статей і новел в радикальних газетах краю; сприяння у розгортанні українського січового руху на початку ХХ ст.

Можна впевнено сказати, що Лесь Мартович вніс вагомий вклад в розгортання українського радикального руху в Східній Галичині наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. Його громадсько-політична діяльність спричинила до написання ним художніх новел, оповідань, критичних статей про складне життя українських селян Східної Галичини, які високо оцінені літературознавцями, краєзнавцями та критиками.

Список використаних джерел

- 1 Аркуша О. Галицький сейм: виборчі кампанії 1889 і 1895 рр. / Олена Аркуша. – Львів: Національна Академія Наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 1996. – 173 с.
- 2 Будзиновський В. Не-карієрович (Із споминів про Леся Мартовича) / В'ячеслав Будзиновський // Нові шляхи. – 1930. – Ч.2 (лютий). – С.319–323.
- 3 Від редакції // Народ. – 1890. – 1 січня. – Ч.1. – С.1–2.
- 4 Відозва до наших селян виборців! // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1911. – 5 цвітня. – Ч.14. – С.1.
- 5 Гаморак Ю. Талант без середовища (Життя і творчість Леся Мартовича) / Юрій Гаморак // Мартович Л. Твори / за ред. Ю. Гаморака. – Краків; Львів: Українське видавництво, 1943. – Т.1. – С. III–LIII.
- 6 Горак Р. Д. Лесь Мартович: Роман-есе / Р. Горак. – К.: Молодь, 1990. – 176 с.
- 7 Грицак Я. Й. До генези ідеї політичної самостійності України / Я. Й. Грицак // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – К., 1992. – Вип.1. – С.119–143.
- 8 Грицак Я. “Молоді” радикали в суспільно-політичному житті Галичини / Я. Грицак // Записки НТШ. – Львів, 1991. – Т. ССХХІІ. – С.71–110.
- 9 Гуйванюк М. Емансипаційні процеси в галицькому селі наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. в рецепції Леся Мартовича / Микола Гуйванюк // Питання історії України. Збірник наукових праць кафедри історії України Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. – Чернівці: Технодрук, 2014. – Т.17. – С.63–68.
- 10 Гуйванюк М. Літературна спадщина Леся Мартовича як історичне джерело (до 140-річчя з дня народження) / Микола Гуйванюк // Ямгорів. Літературно-краєзнавчий і мистецький альманах. – Снятин: Прут Принт, 2011. – Ч.18–19. – С.141–148.
- 11 Гуйванюк М. Січовий рух у Галичині й Буковині (1900–1914) / Микола Гуйванюк. – Чернівці: Зелена Буковина, 2009. – 253 с.
- 12 Друге селянське радикальне віче в Коломиї // Хлібороб. – 1893. – 19 червня. – Ч.11 і 12. – С.69–72.
- 13 Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. – К.: Наша культура і наука, 1999. – 368 с.
- 14 Збори партійні в Коломиї // Хлібороб. – 1894. – 15 падолиста. – Ч.19, 20, 21. – С.111–112.
- 15 З'їзд українсько-руської радикальної партії // Громадський Голос. Орган русько-української радикальної партії. – 1901. – Грудень. – Ч.28. – С.219–223.
- 16 З'їзд української радикальної партії // Новий Громадський Голос. Радикальна часопись. – 1905. – 7 грудня. – Ч.34. – С.270–271.
- 17 Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, відділ рукописних фондів і текстології. – Ф.69 Лесь Мартович. – Спр.23 Равлюк В. Т. Лесь Мартович. Спогади. Б/д. – 12 арк. (5 арк. чистих).

18. Там само. – Ф.8 Василь Стефаник. – Спр.916. Фірманюк М. М. “Спомини про Василя Стефаника”. 2 зошити. – 1 зошит – 22 арк. (4 арк. чисті), 19.IX.1951 р.; 2 зошит – 14 арк. (1 арк. чист.), [б. д.].
19. Там само. – Ф.8. – Спр.923. Кобринський Володимир Васильович “Незабутні спомини”. Спогади про зустрічі з В. Стефаником. 12.IX.1954 р. – 2 арк.
20. Календар товариства “Просвіта” на рік 1892. – Львів, 1891. – С.133.
21. Королько А. “Коломийське товариство народних спілок”: ідеологічні засади і практична діяльність їх осередків на Покутті (кінець XIX – початок XX ст.) / Андрій Королько // Питання історії України. Збірник наукових праць кафедри історії України Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. – Чернівці: Технодрук, 2014. – Т.17. – С.68–82.
22. Королько А. Політичне товариство “Народна Воля” у м. Коломия: ідеологічні засади і практична діяльність (1893–1914 рр.) / Андрій Королько // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. – Чернівці: Чернівецький університет, 2013. – Вип.676–677. – С.73–88.
23. Кравченко О. Коломия й радикальний рух / Осип Кравченко // Коломия й Коломийщина. Збірник споминів і статей про недавнє минуле. – Філадельфія: Видання Комітету Коломийян, 1988. – С.431–441.
24. Л[єсь]. М[артович]. Що дієся й говориться по наших читальнях у Святиничні [Снятиничні]. (Допись із місяця) / Лєсь Мартович // Народ. – 1890. – 1 лютого. – Ч.2–3. – С.20–22.
25. Лєсин В. Лєсь Мартович. Літературний портрет / Василь Лєсин. – К.: Державне видавництво художньої літератури, 1963. – 63 с.
26. Лисак–Рудницький І. Українці в Галичині під австрійським пануванням / Іван Лисак–Рудницький // Лисак–Рудницький І. Історичні есе / І. Лисак–Рудницький; пер. з англ.: у 2 т. – К.: Основи, 1994. – Т.1. – С.413–450.
27. Лозинський М. Лєсь Мартович / М. Лозинський // Діло. – 1916. – 28 січня. – Ч.26 (8925). – С.1.
28. Львівська національна наукова бібліотека України імені Василя Стефаника, відділ рукописів. – Плеш. 40 Данилович Іванна і Євгенія, донька Северина Даниловича. Біографічні спогади про Северина Даниловича (1861–1942) та інших членів родини. 1980. Снятин. – 52 арк.
29. Там само. – Ф.167 Левчицький І. О. – Оп.1. – Спр. Павл. 18, п.1. Допис до журналу “Хлібороб” про заснування серед селян Покуття організації радикальної партії. [1892] [Коломия]. – 2 арк.
30. Там само. – Ф.167. – Оп.2. – Спр.961, п.35. Данилович Северин, д-р, адвокат в г. Кути, ц. Коломия. Вирізки і виписки з періодичних видань. Львів. 1890, 1900. – 11 арк.
31. Там само. – Ф.167. – Оп.2. – Спр.1227, п.42. Запаринюк Григорій, господар з г. Волчковці, д. Вовчківці, ц. Коломия (тепер Івано–Франківська обл., Снятинський р-н). Вирізки і виписки з періодичних видань, портрет. Львів 1888, 1892. – 4 арк.
32. Там само. – Ф.167. – Оп.2. – Спр.2811, п.84. Сандуляк (Лукин) Іван, громадський діяч, селянин–господар з с. Карлів. Виписки і вирізки з періодичних видань (біографія, портрет, бібліографія). 1890, 1902. Львів. Чернівці. – 12 арк.
33. Мартович Л. Війт (Інтерпеляція на 258. засіданню палати послів – підчас 17. сесії) / Лєсь Мартович // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1911. – 27 цвітня. – Ч.19–20. – С.2–6.
34. Мартович Л. За громаду / Лєсь Мартович // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1913. – 26 червня. – Ч.26. – С.8–11.
35. Мартович Л. Квіт на п'ятку / Лєсь Мартович // Запорожець. Календар для народа на рік звичайний 1913 / Уложили Др. К. Трильовський і Іван Чупрей. – Коломия, 1912. – С.59–69.
36. Мартович Л. Квіт на п'ятку / Лєсь Мартович // Громадський Голос. Орган русько–української радикальної партії. – 1901. – 14 лютого. – Ч.8. – С.58–63.
37. Мартович Л. На торзі / Лєсь Мартович // Громадський Голос. Орган русько–української радикальної партії. – 1901. – 31 січня. – Ч.6. – С.42–45.
38. Мартович Л. Ось–поси мое! (Присвята Дру Миколі Шухевичови) / Лєсь Мартович // Громадський Голос. Орган русько–української радикальної партії. – 1901. – 28 лютого. – Ч.10. – С.74–77; 14 марта. – Ч.12. – С.90–94; 21 марта. – Ч.13. – С.98–102; 28 марта. – Ч.14. – С.106–109; 4 цвітня. – Ч.15. – С.114–117.
39. Мартович Л. Реформа подружного закона / Лєсь Мартович // Запорожець. Календар для народа на рік переступний 1912 / Уложили Др. К. Трильовський і Іван Чупрей. – Коломия, 1911. – С.40–65.
40. Мартович Л. Реформа подружного закона / Лєсь Мартович // Громадський Голос. Радикально–політична часопись. – 1906. – 27 цвітня. – Ч.27. – С.1–2; 4 мая. – Ч.28. – С.1; 8 мая. – Ч.29. – С.1–2; 11 мая. – Ч.30. – С.1–2.
41. Мартович Л. Смертельна справа / Лєсь Мартович // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1911. – 28 червня. – Ч.32. – С.1–3.
42. Мартович Л. Хитрий Панько. (Посвята дру Лонгінови Озаркевичови) / Лєсь Мартович // Громадський Голос. Орган русько–української радикальної партії. – 1901. – 17 січня. – Ч.4. – С.26–30; 24 січня. – Ч.5. – С.34–37.
43. Марчук Г. Ідейно–естетичні шукання раннього періоду творчості Лєся Мартовича / Ганна Марчук // “Покутська трійця” в загальноукраїнському літературному процесі кінця XIX – початку XX століття: Збірник наукових праць – Івано–Франківськ, 2006. – С.23–32.
44. Марчук Г. Сатира Лєся Мартовича в контексті сатиричних жанрів доби / Ганна Марчук. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 1999. – 141 с.
45. Мохорук А. “Січ” – Топорівці, пов. Городенка / Андрій Мохорук // Гей, там на горі “Січ” іде!.. Пропам’ятна книга Січей / ред. П. Трильовський. – Едмонтон, 1965. – С.127–128.
46. Народні віча за загальним голосуванням // Народ. – 1893. – 1 липня. – Ч.12–13. – С.115–116.
47. Парлямент руських хлопів // Громадський Голос. Орган русько–української радикальної партії. – 1900. – 11 жовтня. – Ч.22. – С.185–187.
48. По першій голосованню // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1911. – 21 червня. – Ч.31. – С.2–3.
49. Погребенник Ф. П. Лєсь Мартович: життя і творчість / Федір Погребенник. – К.: Дніпро, 1971. – 194 с.
50. Покуття. Історико–етнографічний нарис. – Львів: Манускрипт–Львів, 2010. – 456 с.
51. Політика краєва і загранична. Віче народне в Снятині // Народ. – 1892. – 6 марта. – Ч.5–6. – С.65–72.
52. Привіт М. Драгоманову від збору селянської радикальної партії // Переписка Михайла Драгоманова з Михайлом Павликом (1876–1895). Том VII. (1892–1893) / Зладив Михайло Павлик. – Чернівці: З друкарні “Руської Ради” під зар. Ів. Захарка, 1911. – С.343.
53. Про в’че радикальне въ Коломиі // Діло. – 1896. – 13 (25) грудня. – Ч.279. – С.1–2.
54. Равлюк В. Спогади про Василя Стефаника / Василь Равлюк // Ямгорів. Літературно–краснзавчий і мистецький альманах. – 2005. – Ч.13–14. – С.108–114.
55. Радикальне віче в Снятині // Хлібороб. – 1893. – 1 липня. – Ч.13. – С.86–87.
56. Радикальне політичне товариство // Хлібороб. – 1892. – 1 вересня. – Ч.17. – С.125–127.
57. Радикальні кандидатури // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1911. – 20 цвітня. – Ч.17–18. – С.1.
58. Романюк М. М. Українські часописи Коломиї (1865–1994 рр.): Історико–бібліографічне дослідження / Передмова В. Качкана / М. М. Романюк, М. В. Галушко. – Львів, 1996. – 238 с.
59. Рух політичний, просвітний і економічний руського народу. Въ коломийскѣмъ повѣтѣ // Свобода. Письмо політичне, просвітне и господарске для народу. – 1897. – 27 падолиста (9 грудня). – Ч.48. – С.382.
60. Справи поточні. Справи рускі. Рускі радикалы мали въ Коломиі дня 4. Падолиста довѣрочні зборы... // Батьківщина. – 1894. – 1 (13) грудня. – Ч.23. – С.178–181.
61. Стефаник В. Перший твір Лєся Мартовича (Спомин) / Василь Стефаник // Стефаник В. Повне зібрання творів: В трьох томах / Василь Стефаник. – Т.2: Автобіографічні твори, поезії в прозі, публіцистика, незакінчені твори і переклади. – К.: Видавництво Академії наук Української РСР, 1952. – С.22–28.
62. Стефаник В. Людмила (Із споминів про Лєся Мартовича) / Василь Стефаник // Стефаник В. Повне зібрання творів: В трьох томах / Василь Стефаник. – Т.2: Автобіографічні твори, поезії в прозі, публіцистика, незакінчені твори і переклади. – К.: Видавництво Академії наук Української РСР, 1952. – С.29–32.
63. Франко І. Вандрівка русина з Бідою / Іван Франко // Франко І. Твори в 50 томах. – К.: Наукова думка, 1976. – Т.1. – С.126.

64. Франко І. Історія кожуха / Іван Франко // Франко І. Твори в 50 томах. – К.: Наукова думка, 1978. – Т.18. – С.319–323.
65. Франко І. Історія кожуха. Сучасна казка (Посвячую Іванові Сандулякови з Карлова) / Іван Франко // Хлібороб. – 1892. – 1 жовтня. – Ч.18 і 19. – С.137–139.
66. Харитон В. З історії суспільно–політичного руху в Галичині і на Покутті наприкінці XIX – на початку XX ст. / Василь Харитон. – Снятин: Прут Принт, 2007. – 120 с.
67. Центральний державний історичний архів України, м. Львів. – Ф.146 Галицьке Намісництво м. Львів. – Оп.25. – Спр.376 Листування староства в м. Городенка про перереєстрацію українського просвітнього товариства “Народна спілка” в с. Городниця та його ліквідацію. Статут. – 14 арк.
68. Там само. – Ф.663 Павлик Михайло – український письменник і громадський діяч. – Оп.1. – Спр.179 Протоколи засідань Української радикальної партії, списки членів, проект програми, оповістки і виклики на засідання і інші матеріали про діяльність партії. 1894–1914 рр. – 436 арк.
69. Там само. – Ф.663. – Оп.1. – Спр.213. Листи М. Павлику від кореспондентів з прізвищами на літеру “Г”, “Д”. 1885–1914 рр. – 302 арк.
70. Там само. – Ф.663. – Оп.1. – Спр.221. Листи М. Павлику від кореспондентів з прізвищами на букву “М”. 1893–1908 рр. – 157 арк.
71. Якимович Б. З. Іван Франко – видавець: Книгознавчі та джерелознавчі аспекти / Богдан Якимович. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – 691 с.
72. Яковлев Ю. Діяльність Северина Даниловича в РУРП у 1890–х рр. / Юрій Яковлев // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. – Чернівці: Чернівецький університет, 2013. – Вип.676–677. – С.88–98.

References

1. Arkusha O. Halyskyi seim: vyborchi kampanii 1889 i 1895 rr. / Olena Arkusha. – Lviv: Natsionalna Akademiia Nauk Ukrainy, Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha, 1996. – 173 s.
2. Budzynovskiy V. Ne–kariierovych (Iz spomyniv pro Lesia Martovycha) / Viacheslav Budzynovskiy // Novi shliakhy. – 1930. – Ch.2 (liutyi). – S.319–323.
3. Vid redaktsii // Narod. – 1890. – 1 sichnia. – Ch.1. – S.1–2.
4. Vidozva do nashykh selian vybortsiv! // Hromadskiy Holos. Radykalna politychna chasopys. – 1911. – 5 tsvitnia. – Ch.14. – S.1.
5. Hamorak Yu. Talant bez seredovysheha (Zhyttyi i tvorchist Lesia Martovycha) / Yurii Hamorak // Martovych L. Tvory / za red. Yu. Hamoraka. – Krakiv; Lviv: Ukrainske vydavnytstvo, 1943. – Т.1. – S. III–LIII.
6. Horak R. D. Les Martovych: Roman–ese / R. Horak. – K.: Molod, 1990. – 176 s.
7. Hrytsak Ya.Y. Do henezy idei politychnoi samostiinosti Ukrainy / Ya.Y. Hrytsak // Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist. – K., 1992. – Vyp.1. – S.119–143.
8. Hrytsak Ya. “Molodi” radykaly v suspilno–politychnomu zhytti Halychyny / Ya. Hrytsak // Zapysky NTSh. – Lviv, 1991. – Т. CCXXII. – S.71–110.
9. Huivaniuk M. Emansypatsiini protsesy v halyskomu seli naprykintsi XIX – pochatku XX st. v retseptsii Lesia Martovycha / Mykola Huivaniuk // Pytannia istorii Ukrainy. Zbirnyk naukovykh prats kafedry istorii Ukrainy Chernivetskoho natsionalnoho universytetu imeni Yurii Fedkovycha. – Chernivtsi: Tekhnodruk, 2014. – Т.17. – S.63–68.
10. Huivaniuk M. Literaturna spadshchyna Lesia Martovycha yak istorychne dzherelo (do 140–richchia z dnia narodzhennia) / Mykola Huivaniuk // Yamhoriv. Literaturno–kraieznavchy i mystetskyi almanakh. – Sniatyn: Prut Prynt, 2011. – Ch.18–19. – S.141–148.
11. Huivaniuk M. Sichovy rukh u Halychyni y Bukovyni (1900–1914) / Mykola Huivaniuk. – Chernivtsi: Zelena Bukovyna, 2009. – 253 s.
12. Druhe selianske radykalne viche v Kolomyi // Khliborob. – 1893. – 19 chervnia. – Ch.11 i 12. – S.69–72.
13. Zhyvotko A. Istorii ukrainskoi presy / Arkadii Zhyvotko. – K.: Nasha kultura i nauka, 1999. – 368 s.
14. Zbory partiini v Kolomyi // Khliborob. – 1894. – 15 padolysta. – Ch.19, 20, 21. – S.111–112.
15. Zidz ukrainsko–ruskoi radykalnoi partyi // Hromadskiy Holos. Organ rusko–ukrainskoi radykalnoi partii. – 1901. – Hruden. – Ch.28. – S.219–223.
16. Zidz ukrainskoi radykalnoi partii // Novyi Hromadskiy Holos. Radykalna chasopys. – 1905. – 7 hrudnia. – Ch.34. – S.270–271.
17. Instytut literatury im. T. H. Shevchenka NAN Ukrainy, viddil rukopysnykh fondiv i tekstolohii. – F.69 Les Martovych – Spr.23 Ravliuk V. T. Les Martovych. Spohady. B/d. – 12 ark. (5 ark. chystykh).
18. Tam samo. – F.8 Vasyl Stefanyk. – Spr.916. Firmaniuk M. M. “Spomyny pro Vasylia Stefanyka”. 2 zoshyty. – 1 zoshyt – 22 ark. (4 ark. chysti), 19.IX.1951 r.; 2 zoshyt – 14 ark. (1 ark. chyst.), [b. d.].
19. Tam samo. – F.8. – Spr.923. Kobrynskyi Volodymyr Vasylovych “Nezabutni spomyny”. Spohady pro zustrichi z V. Stefanykom. 12.IX.1954 r. – 2 ark.
20. Kalendar tovarystva “Prosvita” na rik 1892. – Lviv, 1891. – S.133.
21. Korolko A. “Kolomyiske tovarystvo narodnykh spilok”: ideolohichni zasady i praktychna diialnist yikh oseredkiv na Pokutti (kinets XIX – pochatok XX st.) / Andrii Korolko // Pytannia istorii Ukrainy. Zbirnyk naukovykh prats kafedry istorii Ukrainy Chernivetskoho natsionalnoho universytetu imeni Yurii Fedkovycha. – Chernivtsi: Tekhnodruk, 2014. – Т.17. – S.68–82.
22. Korolko A. Politychne tovarystvo “Narodna Volia” u m. Kolomyia: ideolohichni zasady i praktychna diialnist (1893–1914 rr.) / Andrii Korolko // Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu: Zbirnyk naukovykh prats. Istorii. Politychni nauky. Mizhnarodni vidnosyny. – Chernivtsi: Chernivetskyi universytet, 2013. – Vyp.676–677. – S.73–88.
23. Kravcheniuk O. Kolomyia y radykalnyi rukh / Osyp Kravcheniuk // Kolomyia y Kolomyishchyna. Zbirnyk spomyniv i statei pro nedavnie mynule. – Filadelfia: Vydannia Komitetu Kolomyian, 1988. – S.431–441.
24. L[es]. M[artovych]. Shcho diiesia y hovorytsia po nashykh chytalniakh u Sviatynshchyni [Sniatynshchyni]. (Dopys iz mistsia) / Les Martovych // Narod. – 1890. – 1 liutoho. – Ch.2–3. – S.20–22.
25. Lesyn V. Les Martovych. Literaturnyi portret / Vasyl Lesyn. – K.: Derzhavne vydavnytstvo khudozhnoi literatury, 1963. – 63 s.
26. Lysiak–Rudnytskyi I. Ukrainsi v Halychyni pid avstriiskym panuvanniam / Ivan Lysiak–Rudnytskyi // Lysiak–Rudnytskyi I. Istorychni ese / I. Lysiak–Rudnytskyi; per. z anh.: u 2 t. – K.: Osnovy, 1994. – Т.1. – S.413–450.
27. Lozynskiy M. Les Martovych / M. Lozynskiy // Dilo. – 1916. – 28 sichnia. – Ch.26 (8925). – S.1.
28. Lvivska natsionalna naukova biblioteka Ukrainy imeni Vasylia Stefanyka, viddil rukopysiv. – Plesh. 40 Danylovych Ivanna i Yevheniia, donka Severyna Danylovycha. Biohrafichni spohady pro Severyna Danylovycha (1861–1942) ta inshykh chleniv rodyny. 1980. Sniatyn. – 52 ark.
29. Tam samo. – F.167 Levytskyi I. O. – Op.1. – Spr. Pavl. 18, p.1. Dopys do zhurnalu “Khliborob” pro zasnovannia sered selian Pokuttia oranizatsii radykalnoi partii. [1892] [Kolomyia]. – 2 ark.
30. Tam samo. – F.167. – Op.2. – Spr.961, p.35. Danylovych Severyn, d–r, advokat v h. Kut, ts. Kolomyia. Vyrizky i vypysky z periodychnykh vydan. Lviv. 1890, 1900. – 11 ark.
31. Tam samo. – F.167. – Op.2. – Spr.1227, p.42. Zaparyniuk Hryhorii, gospodar z h. Volchkovtsi, d. Vovchkiivtsi, ts. Kolomyia (teper Ivano–Frankivska obl., Sniatynskiy r–n). Vyrizky i vypysky z periodychnykh vydan, portret. Lviv 1888, 1892. – 4 ark.
32. Tam samo. – F.167. – Op.2. – Spr.2811, p.84. Sanduliak (Lukyn) Ivan, hromadskiy diiach, selianyn–gospodar z s. Karliv. Vypysky i vyrizky z periodychnykh vydan (biohrafiiia, portret, bibliohrafiiia). 1890, 1902. Lviv. Chernivtsi. – 12 ark.
33. Martovych L. Viit (Interpeliatsiia na 258. zasidaniu palaty posliv – pidchas 17. sesii) / Les Martovych // Hromadskiy Holos. Radykalna politychna chasopys. – 1911. – 27 tsvitnia. – Ch.19–20. – S.2–6.
34. Martovych L. Za hromadu / Les Martovych // Hromadskiy Holos. Radykalna politychna chasopys. – 1913. – 26 chervnia. – Ch.26. – S.8–11.
35. Martovych L. Kvit na piatku / Les Martovych // Zaporozhets. Kalendar dlia naroda na rik zychainyi 1913 / Ulozhyly Dr. K. Trylovskiy i Ivan Chuprei. – Kolomyia, 1912. – S.59–69.
36. Martovych L. Kvit na piatku / Les Martovych // Hromadskiy Holos. Organ rusko–ukrainskoi radykalnoi partii. – 1901. – 14 liutoho. – Ch.8. – S.58–63.
37. Martovych L. Na torzi / Les Martovych // Hromadskiy Holos. Organ rusko–ukrainskoi radykalnoi partii. – 1901. – 31 sichnia. – Ch.6. – S.42–45.
38. Martovych L. Os–posy moie! (Prysviata Dru Mykoli Shukhevychovy) / Les Martovych // Hromadskiy Holos. Organ rusko–ukrainskoi radykalnoi partii. – 1901. – 28 liutoho. – Ch.10. – S.74–77;

14 marta. – Ch.12. – S.90–94; 21 marta. – Ch.13. – S.98–102; 28 marta. – Ch.14. – S.106–109; 4 tsvitnia. – Ch.15. – S.114–117.

39. Martovych L. Reforma podruzhnogo zakona / Les Martovych // Zaporozhets. Kaliendar dla naroda na rik perestupnyi 1912 / Ulozhly Dr. K. Trylovskiy i Ivan Chuprei. – Kolomyia, 1911. – S.40–65.

40. Martovych L. Reforma podruzhnogo zakona / Les Martovych // Hromadskiy Holos. Radykalno-politychna chasopys. – 1906. – 27 tsvitnia. – Ch.27. – S.1–2; 4 maia. – Ch.28. – S.1; 8 maia. – Ch.29. – S.1–2; 11 maia. – Ch.30. – S.1–2.

41. Martovych L. Smertelna sprava / Les Martovych // Hromadskiy Holos. Radykalna politychna chasopys. – 1911. – 28 chervnia. – Ch.32. – S.1–3.

42. Martovych L. Khytryi Panko. (Posviata dru Longinovy Ozarkevychovy) / Les Martovych // Hromadskiy Holos. Organ rusko-ukrainskoi radykalnoi partii. – 1901. – 17 sichnia. – Ch.4. – S.26–30; 24 sichnia. – Ch.5. – S.34–37.

43. Marchuk H. Ideino-estetychni shukannia rannoho periodu tvorchosti Lesia Martovycha / Hanna Marchuk // “Pokutska triitsia” v zahalnoukrainskomu literaturnomu protsesi kintsia XIX – pochatku XX stolittia: Zbirnyk naukovykh prats – Ivano-Frankivsk, 2006. – S.23–32.

44. Marchuk H. Satyra Lesia Martovycha v konteksti satyrychnykh zhanriv doby / Hanna Marchuk. – K.: IVTs Derzhkomstatu Ukrainy, 1999. – 141 s.

45. Mokhoruk A. “Sich” – Toporivtsi, pov. Horodenka / Andrii Mokhoruk // Hei, tam na hori “Sich” ide!.. Propamiatna knyha Sichei / red. P. Trylovskiy. – Edmonton, 1965. – S.127–128.

46. Narodni vicha za zahalnym holosovaniem // Narod. – 1893. – 1 lypnia. – Ch.12–13. – S.115–116.

47. Parlament ruskykh khlopiv // Hromadskiy Holos. Orhan rusko-ukrainskoi radykalnoi partii. – 1900. – 11 zhovtnia. – Ch.22. – S.185–187.

48. Po pershim holosovanii // Hromadskiy Holos. Radykalna politychna chasopys. – 1911. – 21 chervnia. – Ch.31. – S.2–3.

49. Pohrebennyk F. P. Les Martovych: zhyttia i tvorchist / Fedir Pohrebennyk. – K.: Dnipro, 1971. – 194 s.

50. Pokuttia. Istoryko-etnohrafichni narys. – Lviv: Manuskryst-Lviv, 2010. – 456 s.

51. Polityka kraieva i zahranynchna. Viche narodne v Sniatyni // Narod. – 1892. – 6 marta. – Ch.5–6. – S.65–72.

52. Pryvit M. Drahomanovu vid zboru selianskoi radykalnoi partii // Perepyska Mykhaila Drahomanova z Mykhailom Pavlykom (1876–1895). Tom VII. (1892–1893) / Zlady Mykhailo Pavlyk. – Chernivtsi: Z drukarni “Ruskoj Rady” pid zar. Iv. Zakharka, 1911. – S.343.

53. Pro viche radykalne v Kolomyi // Dilo. – 1896. – 13 (25) hrudnia. – Ch.279. – S.1–2.

54. Ravliuk V. Spohady pro Vasylia Stefanyka / Vasyl Ravliuk // Yamhoriv. Literaturno-kraieznavchyi i mystetskyi almanakh. – 2005. – Ch.13–14. – S.108–114.

55. Radykalne viche v Sniatyni // Khliborob. – 1893. – 1 lypnia. – Ch.13. – S.86–87.

56. Radykalne politychne tovarystvo // Khliborob. – 1892. – 1 veresnia. – Ch.17. – S.125–127.

57. Radykalni kandydaty // Hromadskiy Holos. Radykalna politychna chasopys. – 1911. – 20 tsvitnia. – Ch.17–18. – S.1.

58. Romaniuk M. M. Ukrainski chasopysy Kolomyi (1865–1994 rr.): Istoryko-bibliohraficzne doslidzhennia / Peredmova V. Kachkana / M. M. Romaniuk, M. V. Halushko. – Lviv, 1996. – 238 s.

59. Rukh politychnyi, prosvitnyi i ekonomichnyi ruskoho narodu. V kolomyiskym poviti // Svoboda. Pismo politychne, prosvitne i hospodarske dla narodu. – 1897. – 27 padolysta (9 hrudnia). – Ch.48. – S.382.

60. Spravy potochni. Spravy ruski. Ruski radykaly mali v Kolomyi dnia 4. Padolysta dovirochni zbory... // Batkóvshchyna. – 1894. – 1 (13) hrudnia. – Ch.23. – S.178–181.

61. Stefanyk V. Pershyi tvir Lesia Martovycha (Spomyn) / Vasyl Stefanyk // Stefanyk V. Povne zibrannia tvoriv: V trokh tomakh / Vasyl Stefanyk. – T.2: Avtobiohrafichni tvory, poezii v prozi, publitsystyka, nezakincheni tvory i pereklady. – K.: Vydavnytstvo Akademii nauk Ukrainskoi RSR, 1952. – S.22–28.

62. Stefanyk V. Liudmyla (Iz spomyniv pro Lesia Martovycha) / Vasyl Stefanyk // Stefanyk V. Povne zibrannia tvoriv: V trokh tomakh / Vasyl Stefanyk. – T.2: Avtobiohrafichni tvory, poezii v prozi, publitsystyka, nezakincheni tvory i pereklady. – K.: Vydavnytstvo Akademii nauk Ukrainskoi RSR, 1952. – S.29–32.

63. Franko I. Vandrivka rusyna z Bidoiu / Ivan Franko // Franko I. Tvory v 50 tomakh. – K.: Naukova dumka, 1976. – T.1. – S.126.

64. Franko I. Istorii kozhukha / Ivan Franko // Franko I. Tvory v 50 tomakh. – K.: Naukova dumka, 1978. – T.18. – S.319–323.

65. Franko I. Istorii kozhukha. Suchasna kazka (Posviachuiv Ivanovy Sanduliakovy z Karlova) / Ivan Franko // Khliborob. – 1892. – 1 zhovtnia. – Ch.18 i 19. – S.137–139.

66. Kharyton V. Z istorii suspilno-politychno rukhu v Halychyni i na Pokutti naprykintsi XIX – na pochatku XX st. / Vasyl Kharyton. – Sniatyn: Prut Prynt, 2007. – 120 s.

67. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Lviv. – F.146 Halytske Namisnytstvo m. Lviv. – Op.25. – Spr.376 Lystuvannia starostva v m. Horodenka pro perereiestratsiiu ukrainskoho prosvitnogo tovarystva “Narodna spilka” v s. Horodnytsia ta yoho likvidatsiiu. Statut. – 14 ark.

68. Tam samo. – F.663 Pavlyk Mykhailo – ukrainskyi pysmennyk i hromadskiy diiach. – Op.1. – Spr.179 Protokoly zasidan Ukrainskoi radykalnoi partii, spysky chleniv, proekt prohramy, opovistky i vyklyky na zasidannia i inshi materialy pro diialnist partii. 1894–1914 rr. – 436 ark.

69. Tam samo. – F.663. – Op.1. – Spr.213. Lysty M. Pavlyku vid korespondentiv z prizvyshchamy na literu “H”, “D”. 1885–1914 rr. – 302 ark.

70. Tam samo. – F.663. – Op.1. – Spr.221. Lysty M. Pavlyku vid korespondentiv z prizvyshchamy na bukvu “M”. 1893–1908 rr. – 157 ark.

71. Yakymovych B. Z. Ivan Franko – vydavets: Knyhoznavchi ta dzhereloznavchi aspekty / Bohdan Yakymovych. – Lviv: Vydavnychi tsestr LNU im. Ivana Franka, 2006. – 691 s.

72. Yakovliev Yu. Diialnist Severyna Danylovycha v RURP u 1890–kh rr. / Yurii Yakovliev // Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu: Zbirnyk naukovykh prats. Istorii. Politychni nauky. Mizhnarodni vidnosyny. – Chernivtsi: Chernivetskyi universytet, 2013. – Vyp.676–677. – S.88–98.

Korolko A. Z., Ph.D., Associate Professor at History of Ukraine Department State Higher Educational Establishment “Vasyl Stefanyk Precarpathian National University” (Ukraine, Ivano-Frankivsk), korolko_andr@ukr.net

Les Martovych and radical Ukrainian movement in Galicia (at the late XIXth – early XXth centuries)

In the article the contribution of Les' Martovych to the activity of Ukrainian Radical Party (hereinafter – URP) in Galicia. The peculiarities of the formation of his ideology and social and political views are analyzed. The role of Les' Martovych in the process of Radical Party organizational formation during the studied period is shown. The main attention is paid to the party, political and journalistic activities, relationships with other members of URP. Cooperation of Les' Martovych with party bodies involved in the campaign to the State Council (Austrian Parliament) and Galician regional Diet, which took place within the region are observed. The main areas of Les' Martovych practice in URP in the early twentieth century are observed.

Keywords: Les' Martovych, Ukrainian Radical Party, radicals, Galicia, public meeting, “Pokuttia trinity”, “Narodna Volia”.

Королюк А. З., кандидат исторических наук, доцент кафедры истории Украины, ГВУЗ “Прикарпатский национальный университет имени Василия Стефанюка” (Украина, Ивано-Франковск), korolko_andr@ukr.net

Лесь Мартович и украинское радикальное движение в Галиции (конец XIX – начало XX века)

Исследовано участие Лесь Мартовича в деятельности Украинской радикальной партии в Галиции. Проанализированы особенности формирования его мировоззрения и становления общественно-политических взглядов. Показано его роль в процессе организационного становления радикальной партии на протяжении исследуемого периода. Основное внимание обращено на партийно-политическую и публицистическую деятельность, взаимоотношения с другими членами УРП. Раскрыто его сотрудничество с партийными органами, участие в предвыборных кампаниях к Державной Раде (австрийского парламента) и Галицкого краевого сейма, которые происходили на территории края. Рассмотрены основные направления практической деятельности Л. Мартовича в УРП в начале XX века.

Ключевые слова: Лесь Мартович, Украинская радикальная партия, радикалы, Галиция, вече, “Покутская триада”, “Народная Воля”.

* * *